

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ

Анотація. Розглянуто функції мовленнєвого етикету українців, його теоретичні засади, викладені вітчизняними вченими.

Аннотация. Рассмотрены функции речевого этикета украинцев, его теоретические основы, изложенные отечественными учеными.

Annotation. The speech etiquette of the Ukrainians, its theoretical foundations laid by domestic scientists have been considered in the article.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, система мовленнєвого етикету нації.

Кожен громадянин України незалежно від національності зобов'язаний знати й поважати державну мову, уміти спілкуватися нею, дотримуючись культури мовлення з її невід'ємним складником – мовленнєвим етикетом.

Український мовленнєвий етикет – це національний кодекс словесної добропристойності, правила ввічливості. Він сформувався історично в культурних верствах нашого народу й передається від покоління до покоління як еталон порядної мовленнєвої поведінки українця, виразник людської гідності та честі, української шляхетності й аристократизму духу.

Український мовленнєвий етикет – явище прогресивне й суто національне, бо належить рідній (материнській) мові та відображає національний характер українця, його ментальність – склад розуму, самобутній спосіб мислення та світосприймання. Він передбачає властиві українцям національно-специфічні правила мовленнєвої поведінки, утілені в системі стійких формул та виразів для прийнятих і запропонованих суспільством ситуацій чемного контакту зі співбесідником.

Основна вимога мовленнєвого етикету – ввічливість, статечність, пристойність, уважність і чемність співрозмовників.

Актуальність досліджуваної проблеми є безперечною, бо вміння користуватися рідною мовою свідчить про те, що кожна людина повинна поважати мову, якою говорить, і прагнути до самовдосконалення.

Метою роботи є дослідження функцій мовленнєвого етикету українців.

Серед українських учених проблему мовленнєвого етикету досліджували Стельмахович М. Г., Богдан С. К., Шевчук С. В. та інші.

Стельмахович М. Г. зауважує: "Не треба забувати, що будь-який, навіть найменший відступ від мовленнєвого етикету псує настрій, вносить непорозуміння в людські стосунки, а інколи навіть калічить душу і раниць серце людини" [1, с. 16]. Етикет висуває перед людьми, що спілкуються, певні вимоги. Їх розмова має бути ввічливою, пристойною, а самі комуніканти мають виявляти один до одного уважність і чемність.

Мовний етикет українців, як зазначає Богдан С. К., є унікальною, універсальною моделлю їх мовної діяльності. Знання цієї системи, а ще більше – повсякденна їх реалізація, гармонія знань і внутрішнього світу людини, без перебільшень, є своєрідним барометром духовної зрілості нації.

Головне призначення етикету, у тому числі й мовленнєвого, – встановлення контакту між людьми, регулювання їх взаємин на основі принципу ввічливості. Адже мета спілкування – вплив однієї людини на іншу, регуляція поведінки суб'єкта спілкування із об'єктом і саме ввічливість вважається основою спілкування. Не дивним є й походження цього слова, його первісне значення. Ввічливий – це той, хто дивиться саме у вічі. А ментальність українського народу є саме виразом його етикетних знаків – миролюбності, відсутності ворожості, агресивності. Адже очі – це дзеркало душі. Тому, спілкуючись, розмовники дивляться у вічі один одному.

Розглянемо систему мовленнєвого етикету нації, що складає сукупність усіх можливих етикетних формул. Його структуру визначають такі основні елементи комунікативних ситуацій: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, пропозиція, порада, згода, відмова, співчуття, комплімент, присяга, похвала тощо. З-поміж них вирізняються ті, що вживаються при з'ясуванні контакту між мовцями – формули звертань і вітань; при підтриманні контакту – формули вибачення, прохання, подяки та ін.; при припиненні контакту – формули прощання, побажання.

З огляду на національну специфіку мовленнєвого етикету варто сказати, що структура його склалася у кожній нації на її власній народній основі під впливом різного роду психологічних, політичних, культурологічних факторів. Мовленнєвий етикет як соціально-лінгвістичне явище детермінований з функціонального боку, тобто в основі його виділення лежать спеціалізовані функції. Їх нараховують близько шести: контактна функція – встановлення, збереження чи закріплення підтримуваних зв'язків і стосунків, індивідуальних чи соціально-масових; функція ввічливості (конотативна) пов'язана з проявами ввічливого поводження членів колективу один з одним; регулятивна функція теж стосується всіх проявів мовленнєвого етикету, бо вибір певної форми при встановленні контакту регулює характер стосунків адресата й адресанта; функція впливу передбачає реакцію співрозмовника – вербальну, жестову, діяльнісну; функція звертальна (апелятивна) означає здійснювати вплив на співбесідника; емоційно-

мовленнєвого етикету. Існування вказаних функцій доводить, що мовленнєвий етикет не є якимось випадковим чи несуттєвим явищем, а навпаки, становить своєрідний механізм, лише з допомогою якого може відбуватися ефективна комунікація.

Отже, мовленнєвий етикет є однією із важливих сторін людського спілкування. Він являє собою сукупність значною мірою стандартизованих висловів, що є структурними стереотипами мовлення, готовими формулами з певною синтаксичною структурою й лексичним наповненням.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Стельмахович М. Г. Мовний етикет / М. Г. Стельмахович // Культура слова. – К., 2001. – № 20. – С. 16–24. 2. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Т. Б. Гриценко ; Національний аграрний університет. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 533 с. 3. Шевчук С. В. Ділове мовлення для державних службовців / С. В. Шевчук. – К. : Література ЛТД, 2004. – 400 с.